

Бова А.А., старший науковий співробітник, начальник науково-дослідного відділу Державного науково-дослідного інституту МВС України кандидат соціологічних наук

КОРЕЛЯЦІЙНИЙ АНАЛІЗ ФАКТОРІВ ЗЛОЧИННОСТІ У КРАЇНАХ ЄВРОПИ

Різномірні причини та умови злочинності є постійним предметним полем науки кримінології. Варто зауважити, що одні й ті ж фактори можуть здійснювати як криміногенний, так і антикриміногенний вплив у суспільстві. З метою визначення груп соціальних індикаторів, які можуть використовуватися для моніторингу та системного аналізу криміногенної ситуації у європейському регіоні та, зокрема, Україні, нами відібрані статистичні дані і узагальнені результати соціологічних опитувань з таких джерел: Європейська база даних «Здоров'я для усіх», «Глобальний звіт про споживання алкоголю та здоров'я»; Управління ООН по боротьбі з наркотиками та злочинністю Міжнародного центру тюремних досліджень, Євростату, Всесвітнього банку та Європейського соціального дослідження (відомості по Україні відсутні за квінтільним коефіцієнтом нерівності розподілу доходів та видатками на соціальний захист).

Надалі обчислено коефіцієнти кореляції Пірсона показників соціально-економічного розвитку та культурних цінностей з показниками, що характеризують злочинність, а саме: стандартизований за віком коефіцієнт смертності (СКС), що розраховується за допомогою прямого методу тобто є тією величиною, який би міг відповідати загальний коефіцієнт, якби структура розподілу населення за віком була приведена до складу населення Європи, що прийнятий за стандартний, убивств та умисних травм (вікової категорії від 0 до 64 років) та коефіцієнт ув'язнених, розраховані на 100 тис. населення (табл. 1). Ці показники найбільш повно охоплюються статистикою, на відміну від правил реєстрації інших видів злочинності у кожній країні, та свідчать про розповсюдженість у країні тяжких злочинів.

Таблиця 1

Матриця коефіцієнтів кореляції Пірсона деяких соціально-економічних факторів та цінностей культури з коефіцієнтом вбивств і коефіцієнтом ув'язнених у країнах Європи

Показники за роками	СКС, убивства та умисні травми на 100000, 2011	Коефіцієнт ув'язнених на 100000, 2009
Соціально-економічні фактори		
Індекс людського розвитку, ПРООН, 2012	-0,45** (N=37)	-0,47** (N=38)
ВВП на душу населення, 2011	-0,26 (N=37)	-0,41* (N=37)
ВНД на душу населення, 2011	-0,28 (N=36)	-0,38* (N=37)
Квінтільний коефіцієнт нерівності розподілу доходів, 2011	0,35 (N=30)	0,49** (N=30)
Видатки на соціальний захист, 2011	-0,44* (N=30)	-0,62** (N=30)
Загальні державні витрати у відсотках від ВВП, 2011	-0,31 (N=37)	-0,37* (N=38)
Демографічні фактори		
Частота абортів на 1000 живонароджених, 2011	0,53*** (N=32)	0,39* (N=32)
Частота абортів у віці до 20 років на 100 живонароджених, 2011	-0,28 (N=30)	-0,46* (N=30)
Частка живонароджень, матері віком до 20 років, 2011	0,31 (N=36)	0,36* (N=36)
Частка живонароджень, матері віком старше 35 років, 2011	-0,41* (N=36)	-0,37* (N=36)

Показники за роками	СКС, убивства та умисні травми на 100000, 2011	Коефіцієнт ув'язнених на 100000, 2009
Соціально-обумовлені хвороби		
Захворюваність на туберкульоз, на 100000, усі форми, 2011	0,73** ^{Λ=37})	0,67** ^{Λ=38})
СКС, самогубства та самоушкодження на 100000, 2011	0,52** (N=37)	0,44** (N=37)
СКС, відібрані причини, пов'язані з алкоголем на 100000, 2011	0,73** ^{Λ=36})	0,56** (N=36)
Споживання алкоголю		
Невраховане споживання алкоголю, л на душу населення, 2011	0,52** (N=36)	0,49** (N=37)
Споживання вина, л на душу населення, 2011	-0,50** (N=36)	-0,46** ^{Λ=37^l}
Споживання міцних напоїв, л на душу населення, 2011	0,68** (N=36)	0,63** (N=37)
Цінності культури		
Середній бал відповіді на запитання «Для нього важливо вигадувати нові ідеї та бути творчою людиною. Йому подобається все робити у свій оригінальний спосіб» (за шкалою 1 - схожий, 6 - не схожий на респондента), 2010-2011	0,43* (N=27)	0,40* (N=27)

Показники за роками	СКС, убивства та умисні травми на 100000, 2011	Коефіцієнт ув'язнених на 100000, 2009
Середній бал відповіді на запитання «Для нього важливо бути багатим. Він бажає мати багато грошей та дорогі речі» (за шкалою 1 - схожий, 6 - не схожий на респондента), 2010-2011	-0,46*	-0,68** (N=27)
Середній бал відповіді на запитання «Для нього дуже важливо, щоб у ставленні до людей в усьому світі була рівність. Він впевнений, що у всіх мають бути рівні можливості у житті» (за шкалою 1 - схожий, 6 - не схожий на респондента), 2010-2011	0,43* (N=27)	0,35 (N=27)
Середній бал відповіді на запитання «Для нього важливо самостійно приймати рішення про те, що робити. Йому подобається бути вільним та незалежним» (за шкалою 1 - схожий, 6 - не схожий на респондента), 2010-2011	0,42* (N=27)	0,42* (N=27)
Середній бал відповіді на запитання «Для нього важливо, щоб уряд гарантував його безпеку від усіх загроз. Він хоче, щоб	-0,21 (N=27)	-0,39* (N=27)

Показники за роками	СКС, убивства та умисні травми на 100000, 2011	Коефіцієнт т ув'язнених на 100000, 2009
держава була сильною та могла захистити своїх громадян» за шкалою (1 - схожий, 6 - не схожий на респондента), 2010-2011		
Середній бал рівня довіри до поліції - середній бал відповіді на запитання «наскільки Ви особисто довіряєте поліції (міліції)» (за шкалою 0 - зовсім не довіряю, 10 - повністю довіряю), 2007-2011	-0,46** (N=32)	-0,60** (N=33)

Примітка. * - $\text{air}\beta_a < 0,05$, ** - $\text{air}\beta_a < 0,01$; N - кількість країн.

З таблиці кореляційних зв'язків можна зробити такі висновки:

Чим більше розвиненим є суспільство (більший розмір валового внутрішнього продукту та валового національного доходу на одну особу, освіти населення, тривалості життя, видатків бюджету) та менша нерівність у суспільстві - тим більша кількість убивств та кількість ув'язнених у місцях позбавлення волі;

Загалом поширення абортів, що свідчить про соціальне неблагополуччя у суспільстві, сприяє злочинності. Своєю чергою у суспільствах, в яких фіксується більше абортів у жінок віком до 20 років спостерігається зменшення злочинності, а у суспільствах, де матері народжують до двадцяти років - збільшується (у статистичному сенсі) злочинність. На

зменшення злочинності впливає народження дітей жінками після 35 років.

Ряд хвороб у суспільстві носять соціально-обумовлений характер. Так, наприклад, поширення захворюваності на туберкульоз, самогубств та самоушкоджень, алкоголізму позитивно корелює з кількістю вбивств та ув'язнених.

Невраховане споживання алкоголю серед дорослих (старше 15 років) у літрах на душу населення за рік та споживання етилового спирту у вигляді міцних алкогольних збільшує кількість зареєстрованих убивств та кількість засуджених. Натомість споживання вина - зменшує. Останнє може бути пов'язане із традицією споживання вина (наприклад, Іспанія, Франція, Люксембург).

У суспільствах, де менше ціняться серед населення творчість та оригінальність, рівність можливостей, самостійність у прийнятті рішень і більше - багатство та дорогі речі, гарантії безпеки від усіх загроз, що надає держава, - більше реєструється убивств та засуджується правопорушників до тюремного ув'язнення.

Висока довіра до поліції пов'язана з меншим рівнем злочинності.

Варто зазначити, що соціальні індикатори у своєму впливові не є незалежними один від іншого. Так, у суспільствах, з більш високим економічним розвитком спостерігається більша соціальна захищеність населення, менша розповсюдженість соціально-обумовлених хвороб з одночасним поширенням цінностей творчості, егалітаризму, самостійності та високою довірою до поліцейських на фоні меншого рівня насильницької та корисливо-насильницької злочинності. Натомість бідність, матеріальне розшарування та соціальне неблагополуччя, що має вираз у розповсюдженості соціально-обумовлених хвороб, зловживанні алкоголем та абортів, надмірне поширення у суспільстві цінностей здобуття багатства, надії на державу у гарантуванні безпеки, обумовлює в цілому більший рівень злочинності.